

<http://www.diva-portal.org>

Preprint

This is the submitted version of a paper presented at *Finnsams vinterkonferens i Karlskoga, februari 2014*.

Citation for the original published paper:

Andersson, M. (2014)

Kolonisationen av Karlskogaområdet i huvuddrag.

In: Tor Eriksson (ed.), *Finnsams vinterkonferens i Karlskoga anno 2014: En slutrapport* (pp. 9-).

Örebro

Finnbygder i samverkan

N.B. When citing this work, cite the original published paper.

Permanent link to this version:

<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:sh:diva-25387>

Kolonisationen av Karlskoga i huvuddrag

Av Martin Andersson, Södertörns högskola

Ämnet för min föreläsning är "Kolonisationen av Karlskoga", det vill säga en beskrivning av hur de tidigare obebodda skogarna i vad som idag utgör Karlskoga kommun, norra Degerfors kommun och de södra delarna av Storfors kommun befolkades. Min föreläsning kretsar i huvudsak kring två frågor: när i tiden inträffade denna kolonisation och varifrån kom nybyggarna. Avstamp tas i de fåtaliga belägg som finns från medeltiden. Det första omnämmandet av en by i området är från 1268, men därifrån gör undersökningen ett snabbt språng fram till mitten av 1500-talet, då det för första gången är möjligt att skapa sig en fullständig bild av bebyggelsen i området. Det nuvarande Karlskogaområdet var i mitten av 1500-talet delat mellan Knista socken i Närke samt Visnums och Varnums socknar i Värmland. Sammanlagt utgjordes bebyggelsen i området av 14 gårdar. Åtminstone från mitten av 1500-talet pågår dock en ständig expansion, som gör att det vid Karlskoga församlings bildande, i mitten av 1580-talet, redan finns runt 50 gårdar i området. I huvudsak är bebyggelsen då samlad kring sjön Möckeln samt upp kring sjöarna i nordväst.

Bebyggelseexpansionen slutar emellertid inte där. Efter en liten avmattning i början av 1600-talet tar den ny fart under 1630- och 1640-talen. Ökningstakten över hela perioden mellan 1550- och 1650-talet, då jag slutar min föreläsning, är årligen nära 3 %. Från att ursprungligen ha varit endast 14 gårdar i området fanns hundra år senare mer än 14 gånger så många, över 200 stycken. Den snabba befolkningsökningen ledde till mycket långa avstånd till kyrkan, men också att folket kunde försörja mer än bara en präst. Flera nya församlingar bildades i Karlskogaområdet under perioden. Gårdar från Karlskoga överfördes till Grythyttans församling i norr 1633, och trots böndernas protester lades ett antal gårdar till Kroppa församling 1642. Viktigt var inte minst bildandet av Bjurtjärns församling, som dock också fortsättningsvis förblev en del av Karlskoga pastorat.

Så över till frågan om varifrån nybyggarna kom. Gamla uppgifter talar om inflyttare från Närke och Södermanland, men dessa har inte alls gått att belägga i det källmaterial jag gått igenom. Totalt sett är dock ursprunget okänt för cirka 60 % av nybyggarna efter 1575, vilket gör det omöjligt att utesluta denna möjlighet. Den största gruppen bland nybyggarna var emellertid sådana med ursprung inom området, alltså en inre omflyttning. I många fall rör det sig dock om "andra generationens invandrare". Av inflyttare till området var den största gruppen finnarna, som utgjorde 14 % av samtliga nybyggare. I synnerhet var finnflyttningen tydlig under perioden före 1610. Finnarna var spridda över hela Karlskogaområdet, och återfinns i alla de nutida kommunerna. Den näst största gruppen inflyttare var värmlänningar. De slog i huvudsak ned sina bopålar i de västra delarna av området. Därtill kan mindre grupper av inflyttare från Gästrikland, Norge och Västmanland beläggas.

Kolonisationen av Karlskoga är ett viktigt forskningsproblem. Flytten till området betydde inte bara en omvälvande förändring i nybyggarens liv. Genom att flytta till de obrutna skogarna lade nybyggarna också grunden till hela bygdens framtid och bidrog till att skapa de samhällen som finns kvar här än i denna dag.